

Editorial

Razgovarajmo o prostornom statusu Kosova!

Sa političkim odlukama koje su donete u vezi budućnosti Kosova, vreme je da se ozbiljnije pozabavimo fizičkim i socijalnim statusom ovog dela Balkana. "Ozbiljnije" znači da održivi razvoj treba da bude na usnama i u mislima svih ljudi. Kosovu je potreban razvoj i on mora da bude održiv u smislu ekonomskog rasta, socijalnog blagostanja i dobrobiti, i na kraju ali ne i najmanje bitno, da ne narušava životnu sredinu. I da budemo jasni, to je suprotnan pravac od sadašnjeg trenda. Drugim rečima, moramo da preokrenemo trend neodrživog razvoja iz prethodnih decenija, a posebno iz godina posle sukoba.

Način na koji organizujemo ograničeni prostor Kosova – ono što zovemo prostornim planiranjem – je od ključne važnosti za ovaj cilj. Način na koji organizujemo i upravljamo rastućim gradovima na Kosovu – ono što zovemo urbanističkim planiranjem je jednako važno, pošto sve više i više ljudi teže životu u gradovima, pri čemu Priština ostaje magnet za mnoge. UN-HABITAT podržava ovaj veliki izazov održivog prostornog i urbanističkog razvoja na Kosovu. Ali pozitivne promene mogu da budu postignute samo ako učesnici na centralnom i lokalnom nivou na Kosovu budu posvećeni ovom cilju. Za ovo su takođe potrebni snažni savezi i partnerstva između javnih organa, privatnog sektora, građanskog društva i međunarodne zajednice.

Program podrške prostornom planiranju opština (MuSPP), koji podržava prostorno planiranje u 6 sekundarnih gradova na Kosovu može se smatrati "zagrevanjem" za maraton održivog urbanističkog razvoja. Uz podršku Sida-e, UN-HABITAT je predstavio izazovni program izgradnje i jačanja kapaciteta sa ekspertskim timovima koji su smešteni po opština. Promovisali smo "pristup učenju uz rad" i primenili ga i na sebe. Fokus je bio i još uvek je uglavnom na izradi opštinskih i urbanističkih planova razvoja, ali smo takođe pokrenuli nove

Posaljite nam svoje ideje kako da učinimo Kosovo i njegove gradove boljim mestom sa život, rad, kretanje i za sopstveno izrazavanje

info@unhabitat-kosovo.org

alate kao što su vizionarstvo i "nova" pitanja kao što je održiva urbana mobilnost i "izgradnja". Takođe smo čvrsto podržali inovativni pristup prema izazovu koji predstavljaju neformalna naselja na Kosovu, i na kraju ali ne i najmanje bitno, pokrenuli smo sedam malih gradskih projekata da bi smo demonstrirali urbanističko planiranje u praksi. Sviše je rano za procenu, ali bilo je indikacija od našeg švedskog sponzora Sida-e o njihovoj nameri da pružaju dalju podršku ovom pristupu inovativnog planiranja, čemu se mi radujemo.

U ovom izdanju fokus je na javnom prostoru i urbanističkom dizajnu, sa onim što je urađeno u Mitrovici (sever i jug), Đakovici i Uroševcu. Često su ove prakse ukorenjene u oblasti transporta i mobilnosti, a to pokazuje da urbanistički dizajn javnih prostora može da premosti "različite svetove" prostornog planiranja i transporta. Premošćivanje ovih svetova bio je takođe i cilj prve konferencije o transportu i prostornom planiranju na Kosovu, koju su zajednički organizovali Ministarstvo transporta, pošta i telekomunikacija i Ministarstvo za životnu sredinu i prostorno planiranje, uz podršku MuSPP.

Konferencija je imala za cilj povezivanje kosovskih i međunarodnih iskustva i promovisanje uloge javnog transporta u održivom urbanističkom razvoju na Kosovu. Takođe, radionice o neformalnim naseljima

održane širom Kosova pokazale su spremnost mnogih učesnika, MŽSPP, OEBS-a, Udruženja kosovskih opština i UN-HABITAT-a, da zauzmu multidisciplinarni i svebuhatni pristup, u čijem je središtu tretiranje ovih naselja kao živih zajednica po godnih za život. Veliki broj učesnika u ovim dešavanjima dokazuje koliko su ova pitanja važna za sadašnjicu i budućnost Kosova. Takođe ćete moći da čitate o još jednom tripartitnom revisionom sastanku. Uprkos opštem zadovoljstvu partnera i donatora dosadašnjim napretkom, još uvek ima posla koji treba da bude urađen, posebno u pogledu opštinskih i urbanističkih planova razvoja.

Stoga, potrebna nam je puna posvećenost naših lokalnih partnera na sprovođenju zajedničkih planova na putu do usvajanja ovih ključnih planskih dokumenata u opštinama. Računamo na kontinuirane napore da se većina planova završi do kraja MuSPP1 (kraj aprila), tako da svi zajedno započnemo sledeću fazu maratona na sprovođenju, praćenju, proceni, reviziji, razvoju projekata, ... jednostavno rečeno "beskrajnog ciklusa planiranja" sa oplijivim rezultatima za građane i uz njihovo učeće.

Frank D'hondt

Koordinator za prostorno planiranje MuSPP1

NA FOKUSU

POTREBA ZA URBANISTICKIM DIZAJNOM NA KOSOVU

Lajpcićka povelja o održivim evropskim gradovima (maj 2007.), smatra "da je stvaranje i obezbeđivanje visokokvalitetnih prostora...od ključne važnosti za jačanje konkurentnosti evropskih gradova".

Ovaj članak posmatra ovu izjavu iz perspektive Kosova, zato što ona važi i znači ovde isto kao i bilo gde drugde u Evropi. U prethodnim godinama došlo je do brzog rasta stanovništva u kosovskim gradovima, za šta je najočigledniji primer Priština čiji je broj stanovnika udvostručen od završetka sukoba. Ovu fizičku promenu pratile su socijalne promene pošto je urbanizacija doveća do erozije tradicionalnih klanovskih porodičnih veza, a infrastruktura (putevi, otvoreni prostori i škole, kao i vodovod, kanalizacija, struja itd.) je teško uspevala da odgovori potrebama sve većeg broja ljudi sa rastućim očekivanjima. Ovi zahtevi i očekivanja podstiču konkurenčiju za prostor u gradu, pri čemu želja da se olakša lična mobilnost ima zapaženo mesto u planovima većine kreatora odluka. Možda su jedan od glavnih pokazatelja ovoga ulice u Prištini i u drugim gradovima na Kosovu koje su zakrčene saobraćajem koji zauzima skoro sav prostor između zidova zgrada. Sa isprekidanim trotoarima prepunim rupa, blokoranim parkiranim vozilima i sa malo pejsaža, oni obeshrabruju bilo kakav drugi vid korišćenja, osim vozila koja se kreću kroz njih.

Ovo je veliki problem ako je poznato da ulice i otvoreni prostori obično zauzimaju oko 20% većine gradova. Oni su glavni forum za socijalnu interakciju, povezuju mesta do kojih moramo da dođemo da bi smo ostvarili naše potrebe (škola, posao, zdravstvena zaštita, prodavnice itd.) i predstavljaju perspektivu iz koje stičemo mnoga od naših svakodnevnih iskustava.

Urbanistički dizajn teži da omogući ljudima da više dobiju od svog okruženja.

Promena ovog nezdravog odnosa zahteva intervenciju u izgrađeno okruženje da bi se pomirili suprotstavljeni zahtevi i da bi se omogućilo ljudima da stvore nove međusobne veze i veze sa svojim okruženjem, uz istovremeno zadržavanje negativnih uticaja socijalne isključivosti, ekonomski krhkosti i fizičke destrukcije.

Urbanistički dizajn teži da stvari mesta sa značenjem za ljude koji ih zaposeđaju, da pruži ljudima mogućnosti da ispunе svoje potrebe. Ipak, nije uvek lako definisati potrebe ljudi. Potrebe ljudi kao pojedinača i kao zajednice se značajno razlikuju. One će se verovatno promeniti tokom vremena i među ljudima. Na ono što će nekome trebati u nekom trenutku utiče pol, starost, vaspitanje, iskustvo, vrednosti, vreme dana (mogu da budu umorni ili gladni itd.).

Dizajniranje mesta koja su za svakoga relevantna znači dizajniranje mesta koja mogu da budu korišćena na više različitih načina od strane mnogo ljudi. Urbani prostor je suviše dragocen da bi bio predviđen samo za jednu namenu. U urbanističkom dizajnu, kao i u prirodi, najbolje se izbegava monokultura.

Dobar dizajn ne košta puno više, niti je za njegovu realizaciju potrebno duže vreme nego kod lošeg dizajna. Poželjnost postizanja ovih ciljeva za Kosovo je očigledna, ali obim u kojem oni mogu da budu postignuti zavisi od dva ključna faktora:

Možda je najvažnija sposobnost da se stvari kultura urbanističkog dizajna. Svi mi utičemo na kvalitet našeg okruženja, od

gradonačelnika i planera koji donose velike odluke, pa do ljudi koji prolaze ulicom, čiji osmeh ili smeh u trenutku obasjaju prostor, ili pojedinca koji baca smeće ili parkira auto na trotoaru. Postizanje da ljudi poštuju zajednički prostor, da prepoznaјu svoj doprinos životima ljudi i давање demokratskog mandata gradovima da prave poboljšanja i plaćaju za njih, su od suštinske važnosti. Ovo može da izgleda kao veliki zahtev, ali su vizionarska liderstva i koordinisani programi informisanja, obrazovanja i javnih radova promenili kulturu gradova (i doveli do ekonomski koristi) u veoma različitim mestima kao što su Bogota u Kolumbiji, Kopenhagen u Danskoj, Melburn u Australiji i Tirana u Albaniji.

Drugo, i veoma mnogo povezano sa prvom tačkom, je razvoj jedinstvenog kosovskog osećaja za urbanistički dizajn. Na kraju krajeva, uvoz urbanističkih dizajnera iz inostranstva nije održiv, bez obzira koliko su oni dobri dizajneri. Pored nekih osnovnih pravila koja se odnose na pristupačnost, komfor i bezbednost, ono što je 'dobro' u velikoj meri zavisi od kulturnih specifičnosti, a ljudi koji najbolje mogu da shvate takav osećaj za mesto su ljudi koji su svakodnevno na tom mestu.

Ako ovakve promene budu napravljene, gradovi i naselja na Kosovu mogu da postanu mesta u kojima će novourbanizovani ljudi imati bolju priliku da napreduju i ostvarite svoj potencijal. To je suštinski deo izvlačenja maksimuma iz najdragocenijeg blaga Kosova: njegovih ljudi i pružajući im pomoć da se ravnopravno nadmeću sa drugim evropskim centrima.

Jenny Donovan,
*Ekspert za urbanizam i javne prostore
Dizajn UN-HABITAT-MUSPP Kosovo*

OPSTINSKI UGAO

PREMA KONTEKSTU URBANISTIČKOG DIZAJNA

Rad radne grupe za mobilnost i transport u opštini Mitrovica je snažno fokusiran na razvoj novog projekta – proširenje početnog predloga za demo projekat na raskrsnici na južnom ulazu u grad.

Prostor u vidu trougla/vrh Solana parka, jedan od glavnih ulaznih/izlaznih pravaca u centar grada, je takođe i veza grada sa Solana parkom i važan javni prostor ove oblasti.

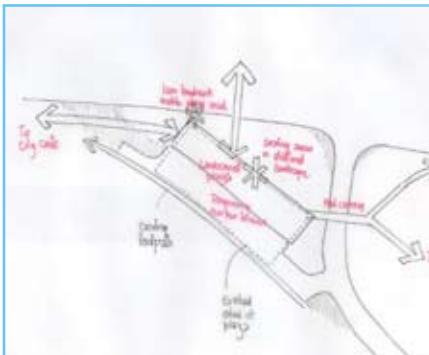
Kreativni proces rehabilitacije ove lokacije, videne kao deo Solana parka u budućnosti, imao bi značajan uticaj na stvaranje jedinstvenog mesta – dela koherentnog javnog prostora čija je namena rekreacija kvalitativnih urbanih oblasti i inkluzivnije okruženje.

U vezi sa tim preporuke koje je dao ekspert za urbanistički dizajn MUSPP/UN-HABITAT-a, grupa je u velikoj meri prihvatile. Opštinski

planeri su u okviru glavnog plana projekta razvili ideju za stvaranje pejsažnog trga u centru trougla okruženog zonama za sedenje u zaklonjenom okruženju sa puno zelenila, povezanog sa kontinuiranim i koherentnim pešačkim pravcima i bezbednim prelazima, uz obezbeđivanje bezbednog pristupa stanici za minibuse sa trga i oblasti budućeg parka.

Posebna pažnja data je bezbednosti pešaka, korišćenjem različitih strukturalnih elemenata koji sprečavaju zloupotrebu pešačkih oblasti, kao i budućim vezama sa Solana parkom.

Prostorni plan je jedna od najistrajnijih stvari u vezi sa nekim mestom i može da ima dugoročne implikacije, pa zbog toga pažljivo planirane i projektovane ulice, pešačke staze i javni prostori postaju imperativ ne samo pošto oni određuju način na koji se ljudi kreću kroz svoje gradove, već i kako ih doživljavaju.

MOBILNOST I DIZAJN

U severnom delu Mitrovice, saobraćaj, parkirani automobili i pešaci se nadmeću oko ograničenog javnog prostora u gradu. Radna grupa za 'Mobilnost i transport' sačinjena od lokalnih i međunarodnih profesionalaca iz administracije UNMIK-a, Kosovske policijske službe, civilne policije UN-a i tima MUSPP/UH-HABITAT, kao i od predstavnika lokalnog građanskog društva, radi na poboljšanju mobilnosti, ublažavanju konkurenčije za prostor, u cilju poboljšanja kvaliteta života u gradu.

Radna grupa, uz podršku MUSPP/UN-HABITAT, angažovala je eksperta za transport sa Univerzitetom u Novom Sadu da pomogne u formulaciji projektnih predloga koji bi bili polazna tačka za poboljšanje mobilnosti i transporta u severnom delu Mitrovice. U ove predloge spadaju opcija za novu železničku stanicu, mogućnosti za pružanje usluga javnog transporta i pitanja urbanističkog dizajna pri utvrđivanju namene javnih prostora u naseljima.

Studija sadrži sledeće preporuke:

- Optimalna lokacija nove železničke stanice je u produžetku ulice Džon Kenedi;
- Treba definisati biciklističku stazu ka i od železničke stanice;
- Predlog da se izvrše potrebni radovi i

povezivanje ulične mreže pomogao bi postizanju uravnoteženijeg saobraćaja i doveo bi do uvođenja jednosmernih pravaca saobraćaja u cilju dobijanja novih parking mesta;

- Mogućnosti i uslovi za instalaciju žičare ili kablovskog lifta za prevoz građana do crkve, da bi se eliminisao saobraćaj vozilima, osim uz posedovanje posebne dozvole;
- Javni prevoz treba u potpunosti da bude privatizovan, ali njegova organizacija i režim rada moraju da budu utvrđeni sa lokalnim vlastima.

Ovaj rad je predstavljen i razmatran na javnom forumu i biće uskoro završen, sa akcentom na postizanje unapređenja u mobilnosti početkom sledeće godine.

Rešavanje saobraćajnih i urbanističkih problema u severnom delu Mitrovice

25. oktobra 2007. godine u Mitrovici (severni deo), predstavljen je projektni predlog većeg programa za rešavanje saobraćajnih i urbanističkih problema. Tom prilikom je dr Milomir Veselinović, ekspert za transport sa Univerzitetom u Novom Sadu, predstavio predlog čiji je cilj poboljšanje kvaliteta života u gradu kroz poboljšanje mobilnosti. Dr Veselinović je rekao da je sledeći korak konfiguracija predloga predstavljenog u dokumentu i informisanje relevantnih institucija koje rade na ovoj temi, kao i političkih struktura koje su relevantne za sprovođenje ovog projekta.

Najveći doprinos ovog predloga i ambicija koju moramo da sledimo je da se saobraćaj odvija tamo gde se on prirodno odvija. Za to su nam potrebni spojevi ulica, a to se radi praktično korak po korak. Ovo su veoma male investicije kojih ima više pojedinačno. Možemo da primenimo određeni režim disciplinovanog i konkretnog ponašanja ljudi na glavnim ulicama u smislu semafora i pešaka, kretanja biciklista i kretanja hendikepiranih lica", rekao je dr Veselinović. On je takođe dodaо da inicijativa znači uključivanje svih struktura u rešavanje problema funkcionalisanja saobraćaj, i da je on veoma optimističan u vezi realizacije.

Izvor: Kontakt plus radio, 25/10/07

KONCEPT DIZAJN ZA CENTRALNI PARK – DEMO PROJEKAT U ĐAKOVICI

Koncept dizajn je uradio ekspert za urbanistički dizajn MUSPP/UN-HABITAT-a za osavremenjavanje centralnog parka u Đakovici. Svrha ovog koncept dizajna je da izazove diskusije o procesima i rezultatima ravnomerog urbanističkog dizajna. Opština Đakovica je podnela ovaj projekat MUSPP/UN-HABITAT-u kao demo projekat. Ovaj predlog koncept dizajna je deo niza aktivnosti MUSPP koji pokazuje učestvovanje u procesu planiranja.

Početnom predlogu nedostajalo je uključivanje građana u proces planiranja i dizajniranja, što je važan kriterijum za uspešan demo projekat. Zbog toga je tim MUSPP za Đakovicu na Svetski dan habitata 2007 organizovao događaj pod nazivom 'šetnja po gradskom parku' u saradnji sa predstavnicima lokalnih vlasti i Neformalnog saveta organizacija građanskog društva. Razne grupe građana, kao što su đaci, omiladina, žene i starija lica, učestvovali su ovom događaju i davali komentare o tome kako bi ova zelena oblast mogla da doprinese kvalitetu života u gradu.

Koncept dizajn eksperta MUSPP tumači zaključke ovog događaja i opisuje proces pomoću kojeg je nastao plan. Oba elementa (proces i rezultat) su važni, ali korisnost ovog koncepta leži u dokumentaciji načina na koji su oni povezani, dajući primer o tome kako inkluzivan i ravnomeran proces urbanističkog dizajniranja može da bude sproveden. Proces ima četiri komponente:

- Razumevanje lokacije, u fizičkom i socijalnom kontekstu;
- Priprema zadataka, pravljenje sugestija o prioritetu koji bi studija trebalo da ima;
- Mogući izgled rešenja koji uzima u obzir ove prioritete;
- Obrazloženje dizajna koje detaljnije istražuje kako ovaj koncept može da ispunи te ciljeve.

Uobičajeno, stvaranje i testiranje dizajna sa rade zajedno sa zajednicom, ali vremenska ograničenja to nisu dozvoljavala. Kao rezultat toga, koncept dizajna je izneo primer šta bi moglo da se postigne, kao i neke ideje za razmatranje od strane učesnika, a ne potpuno rešene predloge. Sledeća faza procesa treba

da potvrdi, izmeni ili odbaci koncepte i pretpostavke koji su istraženi u konceptu dizajna.

U ključne sugestije spadaju:

- Novi kafeterijski i sanitarni blok uključeni u ikonsku strukturu koja može da pomogne da se dobije i proširi imidž ne samo za park, već i za ceo grad, čime se priznaje značaj lokacije (videti ilustraciju);

• Poboljšanja pejsaža da bi se zadržao i unapredio karakter parka;

- Nova mesta za sedenje, osvetljenje i poboljšanja opreme na igralištima;
- Nove staze kao odgovor na 'željene pravce' i poboljšanje pristupa unutar parka i ka okolnom gradskom centru.

Demo projekat u Uroševcu

MEDJUNARODNI KONKURS ZA PROSTORNI DIZAJN

Projekt Centra za Mobilnost

Kao rezultat nekoliko aktivnosti radne grupe za mobilnost u vezi sa pitanjima mobilnosti i transporta i korišćenja lekcija naučenih iz studijske posete Lundu u Švedskoj, opština Uroševac je odlučila da radi na konceptu centra mobilnosti koji integriše železničku i autobusku stanicu.

Sa daljim napretkom, a pošto ga je usvojila Skupština opštine, ovaj koncept je odabran kao demo projekat za međunarodni konkurs za projektu ideju centra mobilnosti. Ovaj demo projekat zajednički finansiraju opština Uroševac i MUSPP/UN-HABITAT.

Formirana je komisija za izbor koju čine relevantni predstavnici iz Kosovskih železnica, Ministarstva za životnu sredinu i prostorno planiranje (MŽSPP), Ministarstva transporta, pošta i telekomunikacija (MTPT), poslovne zajednice, udruženja

privatnih prevoznika i građanskog društva, MUSPP/UN-HABITAT i opštine. Ova grupa će odlučiti o konačnom rezultatu konkursa uz savet tehničkog žirija.

Ovaj projekat predstavlja postignuće samim tim što integrise različite nivoje planiranja i odlučivanja, različite sektore, građansko društvo i ohrabruje partnerstvo između javnih i privatnih institucija u toku izrade predloga projekta. Potpuna posvećenost ovom procesu, principi i konkretni faktori u kontekstu budućeg razvoja grada su sastavljeni u "Urbanističkoj povelji grada Uroševca" koja je u isto vreme i tehnička dokumentacija konkursa.

Koncept centra mobilnosti kroz integraciju železničke i autobuske stanice, ima za cilj promociju multimodalnog sistema transporta i poboljšanje funkcionalnog trans-

porta u Uroševcu na održivi način. On će takođe pomoći postizanju funkcionalne povezanosti grada čiji je cilj regeneracija centra grada, kao i stvaranje novog identiteta koji će Uroševac dobiti zahvaljujući postojanju železnice.

Objavljanje međunarodnog konkursa za ideju projekta centra mobilnosti u Uroševcu ima za cilj prikupljanje najboljih ideja za realizaciju koncepta.

Konkurs je otvoren od 17. novembra 2007. godine na više od 15 međunarodnih internet stranica, a krajnji rok za podnošenje predloga je 17. mart 2008. godine.

Za više informacija posetite našu internet stranicu: www.unhabitat-kosovo.org i www.ferizaj-komuna.org.

Urbanističko planiranje

NAJBOLJE PRAKSE U POGLEDU "STVARANJA SKLADNIH GRADOVA"

"Stvaranje skladnih gradova" bio je moto sastanka ekspertske grupe koji je održan u Rimu 29. i 30. novembra 2007. godine. Peć je bila jedan od izabralih gradova posle formalnog postupka odobravanja prijave koji su sproveli organizatori konferencije. Na ovom sastanku bilo je prisutno pet gradova. Rezultat ovog sastanka bio je preliminarni nacrt preporuka koji konačno treba da budu usvojene u toku Svetskog urbanističkog foruma IV u Nanjingu u Kini. Agron Salova (savetnik za urbanističko planiranje UN-HABITAT/MUSPP) i Modest Gaši (urbanistički planer iz opštine Peć) prisustvovali su ovom sastanku u Rimu.

Svrha konferencije bila je razmena metodologija i iskustava urbanističkog planiranja kao alata koji može da stvori održivu urbanizaciju, drugim rečima "skladne gradove". Skladni gradovi će istovremeno generisati

ekonomski rast, posvetiti pažnju pitanju urbanog siromaštva i smanjiti ekološki uticaj grada. Cilj je bio da se pokuša da se utvrde najefikasniji načini da se ovo postigne. Očekivano je da izlaganje svakog grada doprinese u smislu:

- Identifikovanih inovacija u praksi urbanističkog planiranja
- Analiza i upoređenja glavnih problema u generisanju i sprovođenju održivih urbanističkih planova
- Identifikacije alternativnih planskih rešenja u gradovima učesnicima
- Izgleda za buduću saradnju
- Izbora najobećavajućijih primera planiranja skladnih gradova.

Izlaganje Peći je ostavilo dobar utisak na sve učesnike, a posle njega je došlo do više bilateralnih diskusija. Posebno važna

informacija za ovaj sastanak bila je informacija o inovacionim aspektima procesa planiranja, primenjenim alatima i jasnim okvirima za realizaciju planova. Relevantni kontekst na Kosovu pruža mogućnost za aktivnije uključivanje Peći i UN-HABITAT/MUSPP u SUF IV u Nanjingu u Kini 2008. godine. Očekuje se da će uskoro na internet stranici UN-HABITAT-a biti postavljene relevantne informacije.

Opština Gnjilane se približava završetku opštinskog plana razvoja

26. novembra 2007. godine, opština Gnjilane je pokrenula javnu raspravu povodom opštinskog plana razvoja (OPR). Izrada ovog plana uključila je širok krug učesnika: tim za planiranje iz direkcije za urbanizam, rekonstrukciju i životnu sredinu i iz drugih direkcija, predstavnike građanskog društva, medija, građana i poslovne zajednice. Proces izrade plana podržao je UN-HABITAT/MUSPP, a u nekim fazama i projektna inicijativa USAID-a za lokalnu upravu.

Događaj koji je označio početak javne rasprave koja će trajati do 25. januara 2008. godine, okupio je u skupštinskoj većnici značajan broj zainteresovanih ljudi.

Neki građani su iskoristili priliku da u toku predviđenog kratkog vremena postave pitanja, ili daju sugestije i predloge. Očekuje se da će narednih dana građani pažljivije pogledati predloženi plan i iskoristiti mogućnost da saznaju više o onome što je predloženo i daju svoje komentare i sugestije.

U predloženom planu Gnjilane je viđeno kao tačka u kojoj se susreću dva trougla: Priština-Uroševac-Gnjilane i prekogranični region između Gnjilana, Bujanovca (Srbija) i Kumanova (Makedonija).

Izjava o viziji koja je izvedena iz plana glasi:

Koristeći svoj centralni položaj između dva trougla, Gnjilane će biti moderan most koji nudi kvalitetne usluge u održivom okruženju, dinamično obrazovanje sa modernom tehnologijom koja podržava ekonomski rast, sa naglaskom na razvoj poljoprivrede i u funkciji boljih uslova života u gradu i na selu, u punom partnerstvu; regionalni i univerzitetski centar uz istovremeno jačanje svog identiteta i kulturnih i humanih vrednosti.

Mi kao učesnici, uključeni u proces planiranja, nadamo se da će novoizabrana Skupština opštine usvojiti konačan predlog plana posle javne rasprave i da će naći načine za saradnju i partnerstvo između javnog i privatnog sektora u cilju realizacije plana.

**Naim SHAQIRI, Koordinator
U ime NVO "Mir sa prirodom"**

IZVEŠTAJ ZA KONSULTANTA U VEZI SA IZRADOM OPR

Opština Prizren je odlučila da poveri izradu Opštinskog plana razvoja (OPR) spoljnom ugovaraču. Kao rezultat te odluke, tima MUSPP UN-HABITAT-a u Prizrenu i opštinski tim za planiranje (OTP) su osnovali užu grupu koja je bila deo šireg OTP, čiji je zadatak bio izrada sveobuhvatnog izveštaja za konsultanta, za potrebe izrade OPR. U procesu diskusija uža grupa je izradila izveštaj za konsultanta.

Uža grupa je posle toga održala nekoliko sastanaka sa odeljenjem za nabavke da bi se generalno dogovorili u vezi tenderskog postupka. Kao rezultat postignutog konzenzusa, opština Prizren je raspisala tender za izradu OPR u dnevnim novinama.

U izveštaju jasno stoji da se od pobednika na tenderu očekuje da izradi strategiju i politiku za rast i razvoj opštine Prizren,

uključujući sve elemente održivosti, tj. inovativna transportna rešenja, šablone razvoja, načine izgradnje i durgoročno upravljanje u gradu i na selu itd.

Razređena strategija i politika treba da doda značajnu vrednost kvalitetu života postojećih i novih stanovnika, poslovnih subjekata i posetilaca.

Napredovanje demo projekta

STVARANJE BEZBEDNIJEG ŠKOLSKOG OKRUŽENJA

Opština Prizren je 14. novembra 2007. godine raspisala tender za demo projekt u nacionalnim novinama. Otvaranje ponuda obavljen je u opštini Prizren 10. decembra 2007. godine u prisustvu ponuđača i UN-HABITAT/MUSPP. Demo projekat ima za cilj stvaranje

bezbednijeg školskog okruženja kroz rekonstrukciju školskog zida škole "Prizrenска лига" u Prizrenu, koji je sada nebezbedan kako za đake, tako i za pešake.

Radeći na projektu, tim MUSPP u Prizrenu je održao nekoliko sastanaka sa lo-

kalnom omladinskom NVO "Fisniket" i započeo istraživanje koristi koje bi od projekta imala neposredna zajednica oko škole i grad kao celina. Predstavnici ove lokalne NVO su izrazili svoju spremnost da se angažuju u razradi ideja koje bi bile od koristi za sve zainteresovane.

UGAO UN-HABITAT-A

SVETSKI DAN PLANIRANJA GRADOVA

08/11/07, Edinburg, Škotska

Način na koji gradovi danas rastu nije održiv, rečeno je u izjavi Udruženja planera Komonvelta koja poziva vlade da "razmisle" pre nego što bude suviše kasno.

"Imamo 10, možda 15 godina, da zauzmemos novi pravac". Posle toga problem sirotinjskih kvartova, šteta po životnu sredinu i urbana nebezbednost postaće toliko ušančeni da će dominirati međunarodnim odnosima do kraja veka", rekla je predsednik Udruženja g-đa Kristina Plat, planer koja radi u Južnoj Africi.

U izjavi povodom Svetskog dana planiranja gradova, ona je rekla da oko 327 miliona ljudi u zemljama Komonvelta trenutno živi u sirotinjskim predgrađima, pri čemu njihov broj svakodnevno raste. Očekivano trajanje života ljudi koji žive u tim naseljima je dramatično kraće nego kod njihovih sugrađana koji žive u boljim uslovima.

"Zbog toga što siromašni žive na najopasnijim lokacijama, oni su neproporcionalno podložniji lokalnim uticajima klimatskih promena", rekla je g-đa Plat u svetu

opšte saglasnosti sa onim što je nedavno izjavila izvršni direktor UN-HABITAT-a g-đa Ana Tibajuka. "Problemi su posebno akutni na malim ostrvskim zemljama u razvoju gde rastuće pretnje od porasta nivoa mora i ekstremni vremenski uslovi nisu praćeni odgovarajućim porastom kapaciteta za planiranje i upravljanje naseljima na održiv i uravnotežen način. Urbani porast će biti ogroman u ovoj generaciji. To će stvoriti veliko bogatstvo koje može da izvuče ljudi iz siromaštva.

Ipak, moramo da imamo prave gradove, a za to je potrebno pametno planiranje", rekla je g-đa Plat koja je nedavno posetila Indiju da bi videla kako oni izlaze na kraj sa urbanim posledicama ekonomskog buma. Potreban nam je veliki skok u rukovodećim kapacitetima: više obučenih ljudi sa boljim znanjem i planski propisi koji odgovaraju potrebama današnjeg sveta. To je nešto na čemu mi radimo, zajedno sa našim zemljama članicama, našim partnerima Komonvelta i takođe sa UN-HABITAT-om.

Suviše često, čak i u bogatim zemljama, pristup vlada urbanim dešavanjima je prist

up lečenja posledica: odobrenje, infrastruktura pošto je došlo do razvoja, suviše malo, suviše kasno za zaštitu životne sredine.

Planiranje znači preventivnu medicinu. Tu se radi o tome da sada treba postupati tako da se ne dozvoli da naši gradovi i sela degradiraju u obimu u kojоj oporavak postaje zabranjeni trošak.

Postoje ohrabrujući znaci da neke vlade u Komonveltu shvataju da moraju ponovo da izmislite planiranje. Udruženje planera Komonvelta čine profesionalni instituti za planiranje u više od 25 zemalja Komonvelta. Već nekoliko godina Forum lokalnih uprava Komonvelta, sa oko 200 članova u preko 40 zemalja Komonvelta, tesno sarađuje sa UN-HABITAT-om u mnogim zemljama širom sveta.

Izvor: www.unhabitat.org

PROGRAM MUSPP DOBIO DONATORSKU PODRŠKU ZA DRUGU FAZU

Sida, UN-HABITAT i Ministarstvo za životnu sredinu i prostorno planiranje (MŽSPP) održali su sastanak od 6-8 novembra 2007. godine da bi raspravljali o napretku programa MUSPP i napravili planove za budućnost. Početni predviđeni datum za okončanje projekta je pomeren na april 2008. godine, što će omogućiti završetak trenutnih aktivnosti i izradu konačnog predloga za drugu fazu programa.

Diskusije su koncentrisane na napredak opštinskih i urbanističkih planova razvoja, demonstracionih projekata, saradnje sa organizacijama građanskog društva i ključnim pitanjima koja treba da budu predmet druge faze programa. Pregled najbitnijih dešavanja u šestomesečnom periodu od aprila do septembra 2007. godine, sadržao je sledeće događaje:

- Usvajanje OPR/UPR za Peć od strane Skupštine opštine i naredni rad na izradi okvira za njihovu realizaciju. Proces izrade opštinskog i urbanističkog plana izabran je za temu ekspertskega sastanka o urbanističkom planiranju u Rimu koji je organizovala Kancelarija UN-HABITAT-a za najbolju praksu. Ostale opštine su u završnoj fazi izrade ovih planova, a proces javne rasprave u Đakovici i Gnjilanu su već bili u toku u vreme održavanja tripartitnog sastanka.

- Održane su još tri vizionarske radionice u toku ovog perioda što je omogućilo završetak procesa u svim partnerskim opštinama. Planeri i predstavnici građanskog društva aktivni u neformalnim savetima organizacija građanskog društva iz Đakovice, Peć i Prizrena radili su zajedno u toku ovih intenzivnih petodnevnih dešavanja na razvoju zajedničke vizije za svoje gradove. U više opština posle ovih radionica došlo je do zvanične predaje vizija lokalnim vlastima da bi bile formalno uključene u planske dokumente. Ovi događaji su bili široko praćeni u lokalnim medijima, čiji su predstavnici takođe bili uključeni u proces izrade vizije.

- Uspešno je pokrenuto sedam demonstracionih projekata i oni predstavljaju važan korak u procesu planiranja. Predlozi projekata koji su podneti za zajedničko finansiranje od strane MUSPP, odnose se na poboljšanje javnih prostora, povećanje bezbednosti oko škola i efikasniju mobilnost u urbanim oblastima.

Sveti dan Habitata, koji se tradicionalno obeležava 1. oktobra, pružio je još jednu mogućnost da se promoviše učešće javnosti i uključivanje građana u diskusije o sprovođenju projekata kao deo procesa urbanističkog razvoja.

- Usled kampanja na povećanju svesti i radionica o neformalnim naseljima, partnerske opštine su počele da identifikuju takva naselja i inicirale akcije planiranja. Saradnja sa MŽSPP i zajedničkom radnom grupom za neformalna naselja je nastavljena u toku celog ovog perioda, a pripremi za kosovsku konferenciju/radionicu su dobro napredovale u vreme održavanja tripartitnog sastanka. Dublja analiza postojećih propisa, kao i socijalni i planski kontekst su završeni neposredno pre ovog sastanka u pripremi osnove za izradu kosovske strategije za neformalna naselja koju treba da uradi MŽSPP.

- Program je intenzivno radio sa Ministarstvom i nekim opštinama, posebno Prizrenom, na pitanjima specijalnih zaštitnih zona, kao što je definisano u Ahtisarijevom predlogu. Program je takođe uveo koncept Indeksa urbanog upravljanja kao sredstvo za analizu različitih aspekata upravljanja. Opština Đakovica je za ove potrebe osnovala grupu sastavljenu od više učesnika, koja je počela da radi na svom izveštaju.

Deo tripartitnog sastanka bio je fokusiran na detaljniju diskusiju o predloženom nastavku MUSPP u vidu njegove druge faze. Konsultacije sa MŽSPP, Udrženjem kosovskih opština (UKO) i predstavnicima lokalnih vlasti su potvrdile potrebu za daljom profesionalnom podrškom i opštinama i na centralnom nivou u cilju konsolidacije prakse planiranja.

Sa kontinuiranim pritiskom za kapitalnim investicijama kao reakcijom na ključne lokalne prioritete, od ključne je važnosti da se obezbedi da su rezultati procesa izrade opštinskih i urbanističkih planova i njihov uticaj u prostoru u skladu sa planom razvoja opštine.

U praktičnom smislu to znači optimizaciju korišćenja zemljišta i politike upravljanja zemljištem, zaštitu prirodnog okruženja, poboljšanje infrastrukture i izgradnju kuća u oblastima koje su najpogodnije za takve investicije. Naglašena je potreba za jačom međuopštinskom saradnjom u vezi sa regionalnim zonama saradnje identifikovanim u prostornom planu Kosova. Ovo će omogućiti uključivanje nekoliko manjih opština u program. Neformalna naselja i načini tretiranja ovog pitanja na centralnom i lokalnom nivou, kao i na nivou zajednice, biće sledeće oblasti od interesa za MUSPP 2.

Fokus na ugroženim grupama i reakcija na potrebe muškaraca i žena u pogledu njihovog učešća u procesu odlučivanja i očekivanih koristi iz planskih inicijativa i kapitalnih projekata, biće važan element u sledećoj fazi MUSPP.

Tripartitni sastanak je takođe pružio mogućnost osoblju MUSPP da čuje više od predstavnika Sida-e iz kancelarije u Stockholm i na Kosovu o njihovim utiscima dobijenim u toku razmatranja aktivnosti prve faze MUSPP i planovima za budućnost, kao i da saznaju o najnovijim inicijativama iz sedišta UN-HABITAT-a u Njorobi, kao što su kampanja o održivoj urbanizaciji koja je sada u fazi izrade, pripreme za Svetski urbanistički forum koji će biti održan u Nanjingu od 13-17 oktobra 2008. godine, pod motom skladne urbanizacije, gde se očekuje da će na jednom od zasedanja foruma biti predstavljen primer Peći.

Učesnici tripartitnog sastanka posetili su koloniju Neformalno nasleđe bez granica (CHwB) da bi razmotrili rezultate vizionarske radionice za Junik.

UMREZAVANJE

NEFORMALNA NASELJA – I TAMO ŽIVE LJUDI

Neformalna naselja su deo urbane realnosti ne samo na Balkanu, već i u mnogim drugim zemljama širom sveta, pri čemu oko 70 procenata stanovnika gradova u svetu koji se brzo razvija živi bez sigurnog krova na glavom, pristupa uslugama ili punog učestvovanja u strukturama demokratskog upravljanja. Kao takva, ona su često džepovi siromaštva, društvenog i ekonomskog isključivanja i diskriminacije.

Traženje efikasnih načina za bavljenje neformalnim naseljima (NN) na Kosovu je predmet kontinuirane pažnje kosovskih centralnih i lokalnih rukovodećih institucija, donatora, NVO i međunarodne zajednice. MUSPP je u tesnoj saradnji sa Ministarstvom za životnu sredinu i OEBS-om organizovao radionicu o NN 11-12 decembra 2007. godine. Oko 170 profesionalaca sa centralnog i lokalnog nivoa, eksperata i predstavnika NVO učestvovalo je u radu radionice koja je poslužila kao forum za razmenu međunarodnog, regionalnog i lokalnog iskustva.

Jedan od zaključaka sa ranijih sastanaka bila je potreba da se napravi razlika i razdvoji pitanje NN koja naseljavaju ugrožene grupe i onih u kojima su sagrađeni nelegalni objekti koji su često u relativno dobrom stanju, s tim što su izgrađeni bez građevinskih dozvola. Stoga, dnevni red radionice je uključivao obe ove teme. U toku rada radionice razmatrala su se pitanja pravnih implikacija neformalnih naselja, iskustva u pogledu napora da se izvrši regularizacija NN u Peć, kao i napor koji su preduzeti u Brčkom u Bosni i Hercegovini, da bi se rešilo pitanje nelegalne izgradnje. (Materijali o neformalnim naseljima mogu da budu pronađeni na adresi: <http://www.ks-gov.net/mmph>).

U svojim uvodnim izlaganjima šefovi partnerskih organizacija su naglasili važnost sveobuhvatnog pristupa pitanju NN koje može da bude rešeno samo kroz usaglašene i posvećene napore vlasti na centralnom i lokalnom nivou, profesionalaca i samih zajednica, uz podršku donatora i međunarodnih organizacija. Jedan od načina za sprečavanje NN je stvaranje uslova za održivu urbanizaciju. UN-HABITAT ima mandat da promoviše socijalno i ekološki održive gradove i naselja sa ciljem obezbeđivanja adekvatnog smeštaja za

sve. Ljudi u NN imaju prava, ali i odgovornosti. Oni imaju pravo na usluge, infrastrukturu i pravo da doprinose praksi prostornog planiranja. Oni su takođe odgovorni da plaćaju poreze, račune i poštaju plansku regulativu.

Opštine su trenutno u postupku izrade opštinskih i urbanističkih planova razvoja, a taj proces pruža jedinstvenu priliku da se NN uključe u te planove i obezbede opcije za njihov budući razvoj. Sadašnja procena govori o oko 70 takvih naselja na celom Kosovu, ali opštine nisu uvek spremne i odgovarajuće tehnički opremljene da naprave planove za poboljšanja takvih oblasti.

Ministarstvo jeiniciralo rad na kosovskoj strategiji o NN, naznačavajući je kao deo APEP (Akcioni plan za evropsko partnerstvo), čija je namera da odredi pravac novih inicijativa vlade u toj oblasti. Jedno od važnih pitanja je stvaranje koherentnog pravnog okvira za rešavanje problema sigurnosti smeštaja, upravljanja zemljištem, socijalnog smeštaja, kao i donošenje dobro skrojenih politika za integraciju stanovnika NN, posebno ugroženih grupa, u socijalne i ekonomske akcije na Kosovu. Iako je dosada rečeno o neformalnim naseljima u kojima žive etničke manjine, posebno Romi, Aškalije i Egipćani, moramo da imamo na umu da u ugrožene grupe spadaju i stara lica, žene nosioci domaćinstva, hendiķepirani i siromašni, bez obzira na etničko poreklo.

Načini rešavanja pitanja NN bili su predmet sastanaka za preispitivanje Bečke deklaracije koje su zajednički organizovali Pakt za stabilnost Jugoistočne Evrope i UN-HABITAT-u.

TAT, čiji su domaćini u protekle dve godine bili potpisnici Deklaracije. Peti regionalni sastanak održan je u Podgorici u Crnoj Gori 21-22. oktobra 2007. godine. Sastanci koji su deo Programa jačanja regionalnih kapaciteta služe kao forum za učenje i razmenu iskustava zemalja učesnica. Mnoge od njih su u procesu pripreme zakona i politika za bavljenje neformalnim naseljima i sa njima povezanim pitanjima, kao što su propisi o legalizaciji nelegalnih objekata i o socijalnom smeštaju.

Pokazalo se da je učenje iz iskustava drugih dobar način za izradu opštih koncepta i ideja, ali da postoji potreba da se ta učenja i iskustva prilagode konkretnim uslovima u zemlji: napr. Albanija je odlučila da dodeli opštu amnestiju za nelegalne objekte, a da se tek kasnije pozabavi pitanjem urbanističkog planiranja; za Hrvatsku glavno pitanje je zaštita priobalne zone od nelegalnih građevina; za Srbiju je fokus na socijalnom smeštaju; Makedonija radi na legalizaciji, a razmatraju se pitanja postupaka i troškova legalizacije u odnosu na ugrožene grupe; Kosovo je pokrenulo proces izrade strategije o NN i ima nacrtne zakona o postupanju sa nelegalnim zgradama i o socijalnom smeštaju. Ne postoji jedan način koji je dobar za sve slučajeve koji bi rešio ovaj problem, ali su zemlje u regionu rešene da rade na poboljšanju i da ispoštuju rok do 2015. godine kao krajnji rok za rešavanje pitanja neformalnih naselja. Napredak u pogledu ovih inicijativa biće predstavljen na sledećem sastanku. Na kraju 2007. godine, Pakt za stabilnost je završio svoju misiju, a odgovornost za nastavak programa je poverena UN-HABITAT-u.

Prva konferencija o transportu i prostornom planiranju na Kosovu

ORGANIZACIJA, POLITIKA I PLANIRANJE JAVNOG TRANSPORTA

Transport i prostorno planiranje su tesno povezani, kao dve strane novčića. Iako eksperti za transport i planiranje često imaju različite prioritete, koncepte i alate, oni imaju zajedničku odgovornost za izgradnju sistema u kojem su funkcije pristupačne, transport efikasan, a roba i ljudi mobilni da bi se obezbedio održiv socijalni i ekonomski život.

U ovoj perspektivi, Ministarstvo transporta, pošta i telekomunikacija (MTPT), Ministarstvo za životnu sredinu i prostorno planiranje (MŽSPP), Udruženje kosovskih opština (UKO) i MUSPP/UN-HABITAT na Kosovu, uz podršku Izgradnje kapaciteta za evropske integracije (UNDP/EU), organizuju ciklus konferencija o planiranju transporta i prostornom planiranju. Opšta svrha ovih konferencija je da se olakša dijalog između partnera iz različitih institucija, profesionalnih disciplina, organizacionih nivoa i sektora. Prva konferencija u ovom ciklusu koja je održana 31. oktobra 2007. godine u Grand hotelu u Prištini bila je posvećena javnom transportu i prisustvovalo joj je više od 160 ljudi iz svih ciljnih grupa.

Svi govornici su naglasili da je javni transport jedno od strateških pitanja koja određuju budući razvoj Kosova: njegove teritorije, društva i ekonomije. Prostorno planiranje je prema definiciji takođe planiranje transporta. Samo koherentna, integrisana prostorna i transportna politika mogu da vode ka uspehu.

Ali prostorno planiranje sa javnim transportom, ili za njega, je besmisleno ako ne postoje operatori koji pružaju te usluge. Pored toga planiranje sa javnim transportom postaje efikasnije ako operatori razviju svoje poslovanje na regulisan i organizovan način. Regulisanje i organizacija međugradskog autobuskog saobraćaja na Kosovu svakako mogu da budu kvalifikovani kao uspešna priča, kao što je to opisao Čamilj Feka, šef Odeljenja za drumski saobraćaj u MTPT. Sistem zasnovan na 10 glavnih koridora koje opslužuje više od 1000 vozila povezuje sve veće i sekundarne gradove na Kosovu sa Prištinom i međusobno, svakim radnim danom u periodu od 7 do 19 časova, uz broj polazaka koji se kreće do 8 polazaka na sat. I na kraju, ali ne i najmanje bitno, sistem se u potpunosti finansira iz prihoda od prodaje karata.

Sistem će morati dalje da se razvija da bi išao u korak sa potrebama za mobilnošću i da bi mogao da se nosi sa konkurenjom privatnih vozila. Dalji razvoj sistema će zahtevati sledeće:

- Razvoj opštinskog javnog transporta i njegovu koordinaciju sa međuopštinskim sistemom, da bi se napravila atraktivna služba "od stajališta do stajališta" (koherentnost između mreža se vrši fizičkim izmenama, koordinisanim redovima vožnje, potpunim i jednoobraznim informacijama za klijente i konačno, zajedničkim cenama i kartama).
- Putnički železnički transport takođe bi mogao da ima rastuću ulogu u ovom integrisanim sistemu i doprinese održavanju i proširivanju zahteva za dopunskim autobuskim uslugama. "Neformalne" usluge koje pružaju kombi vozila takođe mogu da budu integrisane u regulisan i organizovan sistem, da bi se obezbedilo da usluge ostanu prihvatljive u neatraktivnim periodima dana i na neutraktivnim mestima.

- Garantovanje dobrih radnih uslova za autobuse u svim mrežama regionalnih i opštinskih puteva. Zaista, sa porastom broja automobila, autobusi se suočavaju sa više rizika i dužim vremenima potrebnim za putovanje. Kao posledica toga, operativni troškovi rastu dok usluga postaje manje privlačna. Ovo dovodi do začaranog kruga koji dovodi do toga da javni saobraćaj zavisi od javnih subvencija i tera putnike da umesto autobusa koriste privatne automobile, što opet dovodi do većeg zagušenja, itd. Ovaj viši nivo organizacije zahteva nove oblike koordinacije između javnih organa koji su odgovorni za različite komponente sistema.

Konstantin Delis, regionalni menadžer Međunarodnog udruženja javnog transporta (UITP) naglasio je važnost institucija koje organizuju saradnju između nadležnih javnih organa i između javnih organa i (privatnih) operatora. On je predstavio stvarne svetske modele koji pokazuju kako nadležni organi mogu da ostvare ovu ulogu. Ali zadatak koordinacije je nepotpuno ostvaren ako je ograničen na organizaciju usluga javnog transporta. Efikasna strateška integracija mora da uključi i planiranje transporta i prostorno planiranje.

Koordinacija između prostornog planiranja i planiranja transporta je stvar urbanističke, ekološke, ekonomske i socijalne politike. Ramadan Duraku, šef odseka u MTPT i Ljuan Nuši, direktor Zavoda za prostorno planiranje, predstavili su impresivan broj novijih studija koje obuhvataju relevantne elemente za elaboraciju transportne politike (analiza tokova saobraćaja, strukture troškova, organizacioni modeli, scenariji razvoja itd.). Muhamet Morina iz Odeljenja za komunalne službe grada Prištine objasnio je kako je uveden prvi posleratni gradski autobuski sistem i kako je planiran njegov dalji razvoj, u skladu sa urbanističkim planom razvoja Prištine. Ali politiku čine i strateški politički izbori. Kreatori politike mogu da izaberu da dozvole da spontana dešavanja odrede šablon urbanizacije i ostave sektoru javnog transporta da odluci da li će, kada i gde da pruža usluge novim tržištima.

U ovom slučaju najverovatnije je da će se urban razvoj uglavnom zasnivati na automobilima. Politike takođe mogu da uvaže da je javni transport najefikasniji način urbanog transporta i da bi stoga pristup gradu i većim rastojanjima u gradu prvenstveno trebalo da se vrši putem javnog transporta. Da bi se ovo postiglo, urbanistički planovi razvoja moraju da uključe dobro projektovane mreže javnog transporta velikog kapaciteta i obezbede da se urbani razvoj i zgušnjavanje odvijaju oko ovih snažnih osa javnog transporta. Da bi se ovo postiglo, urbanistički planovi razvoja moraju da uključe dobro projektovane mreže javnog transporta velikog kapaciteta i obezbede da se urbani razvoj i zgušnjavanje odvijaju oko ovih snažnih osa javnog transporta. Fredi Vitver, direktor Međunarodnog instituta za obuku iz mobilnosti u Ženevi, ukazao je da su investicije u koridore javnog transporta strateške odluke koje treba da uzmu u obzir puni obim spoljnih troškova, tj. nesreće, zagađenje vazduha, zauzeće javnog prostora.

(nastavlja str 11)

Dugoročna procena takođe treba da uzme u obzir porast cena energije, dugotrajne efekte efikasnog urbanizma i infrastrukture. U tom pogledu, Kosovo može da sada donese mudre i čvrste odluke koje će sprečiti da zemlja krene nizbrdo skupim putem zavisnosti od automobila.

Dve opštine, Uroševac i Peć prave konkretnе planove za obezbeđivanje javnog transporta. Opština Uroševac je odlučila da se i u budućnosti oslanja na železnicu, i da iskoristi svoju privilegovanu situaciju kao značajna stanica između dva glavna grada (Priština-Skopje). U ovoj perspektivi od ključne važnosti je da se obezbedi da urbani centar ostane i razvija se oko lokacije železničke stанице i da ova lokacija ponudi maksimalan stepen pristupačnosti svim vidovima transporta, da nudi puno kvalitetnog prostora za zapošljavanje, prodavnice i stanove, i da javni prostor u toj oblasti bude prijatan i atraktivан.

Mustafa Zarići, šef Odseka za planiranje opštine Uroševac, predstavio je konkurs za projekat centra mobilnosti koji je pokrenut u novembru 2007. godine na kojem će biti nagrađeni najbolji predlozi kao odgovor na ovaj izazov.

U Peću je završen opštinski plan razvoja (OPR). Agron Salova, savetnik za prostorno planiranje MUSPP, objasnio je da je izazov mobilnosti i transporta priznat kao glavni faktor za uspeh njegovog sprovođenja. Ako opština ne uspe da ograniči zagruženje saobraćaja koje uzrokuju automobili i da obezbedi lak pristup centru grada iz perifernih naselja i sa drugih lokacija, mnoge druge urbane funkcije će se preseliti u predgrađa, ili čak na seoske lokacije, što će zauzvrat ohrabriti stanovnike da napuštaju grad.

Stvaranje efiksne gradske autobuske mreže je jedno od rešenja ovog problema: mreža gradskih autobuskih linija sliće se u centar grada u redovnim i relativno kratkim intervalima, tačno na vreme da bi se obezbedila pouzdana usluga i lak transfer između linija. Da bi se ovo ostvarilo mora da se garantuje da autobusi nikada neće biti zaglavljeni u saobraćajnim gužvama.

Ali opštinske strategije koje se više i čvršće oslanaju na međugradsku autobusku mrežu i na železnicu za pristup sa udaljenih lokacija mogu da uspeju samo ako druge opštine razviju istu strategiju, i ako usluge koje pružaju autobusi i železница evoluiraju tako da budu u stanju da preuzimaju sve

veći broj i udeo putnika u saobraćaju. U tom pogledu, Dževat Ramosaj, izvršni direktor Kosovskih železnica je predstavio ponovno otvaranje železničke linije Priština-Peć za putnički saobraćaj 1. oktobra 2007. godine. Naravno, sadašnji udeo ove novootvorene linije na kojoj se saobraćaj još uvek odvija samo sa dve garniture vozova u ukupnom saobraćaju je još uvek veoma mali. Ali zasejano je seme modernog, efikasnog multimodalnog i održivog transportnog sistema, koje će rasti ako politika prostornog planiranja bude istražna u kretanju u tom pravcu.

U toku dana, diskusije između govornika i publike su bile veoma žive. Većina govornika je ukazivala na rizik od neslaganja između teorije održivog razvoja koju su izložili eksperti za planiranje i transport i realnosti razvoja zasnovanog na automobilima koji se odvija na terenu. Stoga je hitno potrebno da eksperti za planiranje transporta i prostora, administracije i kreatori odluka brzo preduzmu ambiciozniju akciju na integrisanom prostornom i transportnom planiranju i korišćenju svojih kombinovanih nadležnosti i ovlašćenja da postave, bolje pre nego kasnije, osnove održive urbanizacije na Kosovu.

KOPRODUKTIVNI NAČINI ZA POVEZIVANJE VIZIJA I STRATEŠKIH URBANISTIČKIH PROJEKATA

Međunarodno društvo gradskih i regionalnih planera (ISOaRP) održalo je svoj godišnji kongres u Antverpenu u Belgiji u septembru mesecu. Bilo je prisutno 356 delegata iz 44 zemlje, sa pet kontinenata. Tema kongresa bila je urbani trijalozi – koproduktivni načini za povezivanje vizija i strateških urbanističkih projekata – veoma relevantna tema za posao kojim se bavi program MUSPP/UN-HABITAT na Kosovu. Reč 'trijalog' je igra reči od reči 'dijalog' da bi se pokrila interakcija tri strane ili elemenata. Ideja urbanog trijalogova može da bude višestruka, kao što je interakcija između urbane zajednice, javnosti i privatnog sektora, ali jedan važan opis koji je predstavljen na kongresu ticao se veza između tri elementa, i to strateških projekata, održivosti i učešća. Ove veze moraju da budu uspostavljene da bi se postiglo efikasno urbanističko planiranje.

Visionarstvo i saradničko planiranje bili su ključne teme, pri čemu je naglašeno da je visionarstvo rezultat pregovaranja, i da mora da se postigne konsenzus. Suggerisano je da planeri treba da imaju ideju ili 'pred viziju' pre stupanja u debatu sa

građanima, da planeri treba da planiraju, ali ne i da određuju ciljeve. "Planiranje nije predviđanje budućnosti, već priprema za budućnost", a strateški urbanistički projekti mogu da učine apstraktne vizije vidljivim. Sugerisano je da sa projektima treba da se započne ranije u toku izrade prostornog plana, čime se u ranoj fazi može prikupiti više znanja i informacija. Takođe je važno napomenuti da učestvovanje u planiranju stvara očekivanja, a za to je potrebna posvećenost, kritičko ogledanje i akcija.

Ključna pitanja na kongresu bila su sledeća: kako premostiti jaz između teorije i prakse, kako koristiti alate planiranja i politike, kako sprovesti učešće sa nehomogenim i neujedinjenim zajednicama, kako se baviti razvojem neformalnih naselja, kako revitalizirati seoske zajednice i kako izbalansirati ekonomski, ekološki i socijalne hijerarhije.

Bilo je puno diskusija u vezi pristupačnosti planskih službi za zajednicu i nivoa stvarne interakcije i uzajamnog razumevanja između planera i građana. Pokrenuto je pitanje "koliko duboko planeri treba da zarone

u okolinu?" Ovo je dovelo do razmišljanja oko toga što bi moglo da bude ohrabrivano na Kosovu u cilju organskijeg poboljšanja učešća u planiranju? Možda bi opštinski planeri mogli da podstaknu redovne, neformalne sastanke tipa 'susret sa građanima' jednog poslepodneva svakog meseca. Ovo bi moglo da bude u vidu neobaveznih susreta uz kafu (možda čak i uz kolačice), na kojima bi mogla da se odvija međusobna interakcija i razmena znanja van formalnih javnih ili opštinskih sastanaka.

Ovo bi moglo da se proširi na korišćenje novih tehnologija i virtualne interakcije, sa forumima i redovno ažuriranim novostima preko interneta u vezi pitanja planiranja. Kao što je rečeno na kongresu, edukovane zajednice su od suštinske važnosti za postizanje održivosti, a planeri moraju da budu manje tehnokrate, a više okrenuti ka zajednici da bi pomogli da do ovoga dođe. Rušenje barijera i ohrabrvanje zaista inkluzivnog procesa planiranja bi svakako doveli do boljih rezultata za gradove na Kosovu.

VIZIONARSTVO ZA JUNIK

Junik je zaista jedinstven.

To je mesto tradicije i Ode kao institucije, etnografski park prirodnog i kulturnog nasleđa, čija će zaštita stvoriti bogatstvo i održivi razvoj za njegove građane, uz suštinsku ulogu u ponudi regionalnog turizma i evropskih integracija.

Radionica "Vizionarstvo za Junik" održana je od 17-22. oktobra uz podršku Kulturnog nasleđa bez granica (CHwB) i UN-HABITAT-a.

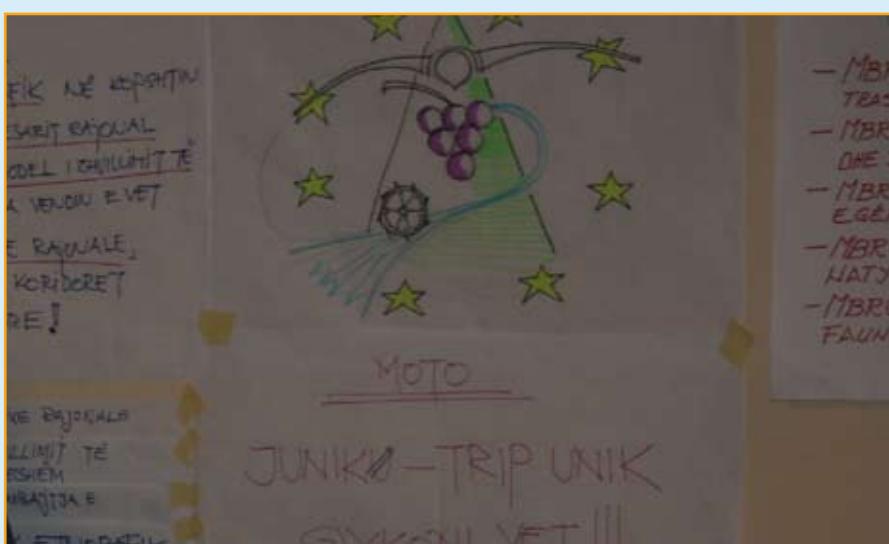
U radionicu su učestvovali eksperti iz različitih oblasti, planeri, predstavnici poslovne zajednice, članovi inicijative kulturnog nasleđa iz Junika i predstavnici građanskog društva. Prirodno, kulturno i istorijsko nasleđe opštine Junik čini je mestom sa posebnim karakteristikama.

This was the starting point which motivated the participants of the workshop to work on developing a clear vision for Junik municipality. The vision for Junik municipality speaks of a better future and easy access to development services. Ovo je bila polazna tačka koja je motivisala učesnike radionice da rade na razvoju jasne vizije za opštinu Junik. Vizija za opštinu Junik govori o boljoj budućnosti i lakom pristupu razvojnim uslugama. Radionica je počela sa nostalgičnom mapom, posle čega je sledio izbor glavnih tema, među kojima su: razvoj turizma, regionalna saradnja, urbano zoniranje i naselja i zaštita prirodnog i kulturnog nasleđa.

Diskusije oko analize dobrih i loših strana, mogućnosti i pretnji (SWOT analiza), ciljeva i aktivnosti koje su održane u toku radionice bile su praćene grafičkim izlaganjem vizije u prostornoj strukturi planiranoj za opštinu Junik. Svi prisutni, kao važni učesnici u inkluzivnom planiranju lokalnog razvoja, radili su zajedno i doprineli formulaciji vizije za Junik.

Junik je tradicionalno mesto sa vrednom prošlošću i svetlom budućnošću, a ova poruka je ojačana u toku radionice. Kao takva, opština i njeni građani zaslužuju bolju budućnost i predanost lokalnih vlasti, kao i predanost zajednice da kultivise prirodno i kulturno nasleđe, da ga štiti i učini privlačnim, ne samo za posetioce, veći i za same građane ove opštine.

14. novembra 2007. godine vizija je predstavljena građanima i medijima u restauriranoj kuli u Juniku. Rezultati ove radi-

onice su doprineli iniciranju prve faze urbanističkog plana razvoja. Kada bude urađen, on će pružiti osnov za urbanistički regulatorni plan koji je prioritet opštine i za koji je najviše potrebna saradnja sa UN-HABITAT-om i CHwB. Obe ove

organizacije zaslužuju zahvalnost i priznanje za pomoć i doprinos koje su pružili pri izradi vizije za Junik kao jedinstvenog mesta.

Shkodran Gaxherri

Zamenik predsednika opštine Junik

PITANJA PLANIRANJA U PILOT OPŠTINSKOJ JEDINICI ĐENERAL JANKOVIĆ

U novembru 2007. godine u Đeneral Jankoviću je održana trodnevna radionica o pitanjima prostornog planiranja. Cilj radionice bio je upoznavanje osoblja i nove administracije ove pilot opštinske jedinice (POJ) sa izazovima opštinskog planiranja. Radionicu su organizovali OEBS i POJ Đeneral Janković, dok su profesionalnu podršku dali eksperti MUSPP/UN-HABITAT.

Prvog dana radionice međunarodne principi u urbanističkom i prostornom planiranju predstavio je ekspert MUSPP za opštinsko planiranje Ismajl Baftijari, posle čega su usledile diskusije među učesnicima.

Drugog dana radionice na dnevnom redu su bila pravna i tehnička pitanja u vezi sa prostornim planiranjem na Kosovu. Izlaganje je predstavio pravni ekspert Ljazim Saljihu. Posle ovog izlaganja sledile su diskusije i pitanja o pitanjima utvrđivanja javne imovine i njenom korišćenju. U toku drugog dana, savetnik za opštinsko planiranje MUSPP u Gnjilanu Hjug Denef je predstavio izlaganje o okviru prostornog razvoja i opštinskom profilu, a Sami Stagova, šef odseka za planiranje u Đeneral Jankoviću i koordinator ekspertske grupe za planiranje je predstavio profil Đeneral Jankovića.

Urađena je SWOT analiza za različite oblasti planiranja, uključujući: ekonomiju, infrastrukturu, mobilnost, stambena pitanja, socio-kulturna pitanja, ekologiju i poljoprivrednu. Grupe su imale interesantna izlaganja.

Trećeg dana radionice predstavljene su informacije o viziji, principima, ciljevima i razvojnog okviru. Učesnici su visoko ocenili mogućnost da stiču iskustvo radeći u grupama i razmatrajući ove teme, ali i slušajući iskustva drugih opština na pri-

premi opštinskih i urbanističkih planova razvoja, a posebno procesa izrade vizije.

U ime učesnika želeo bih da se zahvalim ekspertima MUSPP za podršku u procesu prostornog planiranja u opštini. Radujemo se nastavku ovakve saradnje.

Sami Stagova

Šef odseka za planiranje u Đeneral Jankoviću i koordinator ekspertske grupe za planiranje

EVROPSKI SAVET PROSTORNIH PLANERA U NIKOZIJI

Od 16-18 novembra 2007. godine, Evropski savet prostornih planera (ECTP) održao je generalnu skupštinu u Nikoziji na Kipru. ECTP okuplja 26 profesionalnih udruženja prostornih planera i instituta iz 24 evropske zemlje. On predstavlja udruženje koje svojim članovima obezbeđuje zajednički okvir za plansku praksu, edukaciju iz planiranja, kontinuirani profesionalni razvoj i definiciju profesionalnih odgovornosti (za više detalja vidite <http://www.ceu-ectp.org>).

U Nikoziji je sastanak ECTP pozdravio ministar unutrašnjih poslova i prostornog planiranja grčkog Kipra. On je otvorio specijalno zasedanje o nekim pitanjima prostornog planiranja na Kipru koji su relevantni i za ostale evropske zemlje. Faedon Enitiades, konsultant za planiranje je predstavio rezultate Urbane straže (Urbane Guard), projekta koji finansira EU za olakšavanje inkorporacije indikatora održivosti u proces prostornog planiranja na Kipru kroz namenski urađen GIS-alat. (videti www.

moi.gov.cy/moi/urbanguard/urban_guard.nsf/). Glafkos Konstantinides, konsultant za planiranje, predstavio je Master plan za Nikoziju, zajedničku inicijativu obe zajednice podeljenog grada (grčki i turski kiprani) pod kišobranom UNDP-a (više možete da pročitate na <http://www.undp-unops-pff.org/News.asp?CiD=97>).

Ovo izlaganje i iskustvo podeljenog grada je relevantno za slučaj Mitrovice. Poseta podeljenom gradskom centru Nikozije i informacioni kiosk o Master planu za Nikoziju bili su veoma korisni da bi posvedočili o ogromnim planskim izazovima sa obe strane.

Ostale teme koje su razmatrane na sastanku ECTP bile su:

- Udrženje planera Rima je pozdravljeno kao novi član
- ECTP će organizovati konferenciju "Posle Lajpciga" (vidite najnoviji bilten MUSPP) u Londonu, početkom 2008. godine
- ECTP će podržati organizaciju sledećeg

Bijenala gradova i gradskih planera 2009. godine u Nansiju, Francuska

- ECTP će organizovati ceremoniju sa evropskim nagradama za planiranje, u jesen 2008. godine u Dablinu.

Kada se radi o budućem članstvu planera sa Kosova, ispitani su mogući scenariji sa novoizabranim predsednikom g-đom Vima Busadori. ECTP je za to da se prime planeri iz bivših zemalja centralne i istočne Evrope i regionala, uključujući i Zapadni Balkan. Planeri iz Srbije su već dobili status posmatrača, a isto bi moglo da se dogodi i sa kosovskim planerima.

Miran Gajšek, zamenik predsednika ECTP i predsednik slovenačkog udruženja planera je imenovan za lice koje će biti zaduženo za planere sa Kosova. Miran Gajšek je dobro upoznat sa situacijom na Kosovu, a bio je i domaćin delegacije MUSPP u toku našeg studijskog boravka u Sloveniji 2006. godine.

VOLUNTARIZAM U MUSPP/UN-HABITAT NA KOSOVU

Voluntarizam je prirodni i fundamentalni deo većine društava. Program volontera UN-a (UNV) zastupa korist od građanskog angažovanja, integriše volontarizam u programe razvoja i mobilise

hiljade volontera svake godine u davanju osobenih doprinosa efikasnosti razvoja. Danas UN-HABITAT/MUSPP zapošjava 6 međunarodnih i 8 lokalnih UN volontera koji su posvetili svoj rad pružanju pomoći

poboljšanju kvaliteta i uslova života u partnerskim gradovima MUSPP. Motivacija i iskustvo četiri UN volontera koji rade sa MUSPP su opisani u donjim tekstovima.

Retrospektiva UN volontera

Bez sumnje, ja nisam bio jedini urbanistički planer sa tim osećanjem. Imao sam diplomu i odgovarajući posao koji mi je pružao dobro razumevanje o funkcionisanju države i društva. Funkcionisao sam kao zupčanik u dobro podmazanom sistemu i pitao se da li sam ja lice koje može da napravi neku promenu. Shvatio sam da postoje neki regioni u svetu gde mehanizam ne radi tako glatko i gde bi malo zapadnog iskustva bilo dobrodošlo. I pomislio sam da bi to zaista moglo da bude uzbudljivo da proširim sopstvene horizonte i pomognem u isto vreme.

UN-HABITAT je jedna od organizacija koja je mogla da pruži odgovore na moja pitanja. Preko programa UNV, organizacija je uspela da angažuje prave eksperte i izgradi kratkoročne i srednjoročne programe

politike podrške sa prilično ograničenim budžetom. Prijavio sam se za MUSPP i u proleće 2006. godine došao na Kosovo.

Lično, zadovoljan sam kada pogledam unazad na mojih devetnaest meseci u svojstvu UN volontera u Peću. Posle mog dolaska, bilo mi je potrebno neko vreme da se snađem. Bilo mi je poznato da se prostorni problemi na Kosovu veoma razlikuju od onih u Belgiji. Ali koliko su zaista različiti, to je bilo pitanje na koje sam dobio odgovor tek posle nekoliko meseci života i rada u Peću.

U radu administracije bilo je velikih prepreka, ali su moje kolege učinile sve što mogu da uključe opštinske zvaničnike u naš rad. I pošto sam malo prilagodio svoje lične ciljeve, mogao sam da ispunim svoj zadatak sa osećanjem

zadovoljstva u oktobru 2007. godine. Uveren sam da su na rad i ciljeve nekoliko zvaničnika uticali moji naporci, i da su oni prilagođeni tako da se sada kreću u proaktivnijem smeru.

Ali sam i ja lično imao puno koristi. Utapanje u različitu kulturu bilo je fascinantno iskustvo. I veoma sam uživao u beskonačnim putnim predelima Prokletija. Pored toga, imao sam priliku da posetim veliki deo Balkana i da omirišem čitav spektar kultura i istorija.

I već sam spreman na ponovni povratak: Kosovo i okolne zemlje su još uvek na mom spisku budućih destinacija za odmor.

Kobe Boussauw, Gent, Belgija

Bivši međunarodni UNV u Peć

Ovo je moj prvi ugovor u svojstvu nacionalnog UN volontera (NUNV). Kada sam došao na posao, program MUSPP u Đakovici već je počeo sa radom, tako da sam ja brzo morao da uhvatim priključak.

Biti deo programa UNV znači učestvovati u promociji volontarizma. Voluntarizam donosi lepo osećanje. Mislim da je to i u duhu stanovnika Kosova.

Ponekad zaista osećam da je ono što radimo suviše malo, imajući u vidu velike potrebe ljudi, ali se uvek vraćam na reči Majke Terize "ponekad mi sami osećamo da je ono što radimo samo kap u moru, ali će more

biti manje zbog te nedostajuće kapi". Ova rečenica me drži u uбеđenju, pa nastavjam da radim sa još većom posvećenošću.

Radeći za MUSPP u Đakovici dobio sam priliku da naučim više o tome kako se gradi partnerstvo i sarađuje sa zvaničnicima, građanskim društvom, zajednicom i relevantnim učesnicima u procesima prostornog i urbanističkog razvoja. Najveći uspeh je to što smo podigli svest među ljudima o važnosti učestvovanja građana u procesu planiranja.

Ponekad možemo da osećamo da nam se čini da je ono što radimo suviše malo u poređenju sa velikim potrebama našeg društva, ali to

treba da vidimo kao početak neke promene ili poboljšanja. Građani Đakovice postaju svesni činjenice da građansko društvo ima važnu ulogu u pravljenju njihovog grada boljim mestom za život. Danas više nego ikada građani Đakovice se osećaju odgovornim za saradnju sa lokalnom vladom na poboljšanju kvaliteta života.

Unapređivanje građanskog učestvovanja u procesima planiranja može da se postigne kroz pojaćani volontarizam. Stoga verujem da možemo više da učinimo povodom ovog pitanja korišćenjem velikog potencijala volontarizma.

Pren Domgjoni

MUSPP NUNV u Đakovici

Posle šest meseci u svojstvu nacionalnog UN volontera (NUNV) u MUSPP na Kosovu, više mi je nego drago da kažem da je velika čast i zadovoljstvo da budem deotak veza neorganizacije.

Veoma sam zadovoljan poslom koji ja i moj tim radimo, iako sam svestan da uvek možemo da radimo bolje i više. Osećanje pomaganja ljudima da stvore bolju budućnost

za njihov grad predstavlja zaista veliko zadovoljstvo i nešto što svako lice treba da iskusi.

Naš rad zahteva puno energije, vremena, strpljenja i motivacije, ali znajući da je moj rad pomogao da bar jednom licu život bude bolji i lepsi, tada ništa više nije bitno. Ako bi svako od nas posvetio bar pet minuta dnevno da pomogne drugima,

svet bi bio mnogo bolje mesto za život.

Nadam se da će se moj rad kao NUNV nastaviti u budućnosti, a ja ću učiniti sve što mogu da ispunim naše zadatke i misiju, kao što sam i do sada radio.

Darko Djoric

MUSPP UNV u severnom delu Mitrovice

UNV pri MUSPP/UN-HABITAT: Učiniti plan funkcionalnim

Kao prostorni planer volim gradove. Oni se uvek razvijaju i nikada nisu završeni. UN-HABITAT kao agencija UN-a koja se bavi gradovima i čiji je mandat da promoviše njihov društveni i ekološki održivi razvoj, kroz MUSPP na Kosovu zapošjava UN volontere.

Ja svoj doprinos kao volonter dajem u Peć, gradu srednje veličine koji se nalazi duž reke u podnožju planina čiji su vrhovi pokriveni snegom. To je sada moj grad i ja ga volim.

Urbanistički plan razvoja je nedavno usvojen i mnoge ideje su spremne za realizaciju. Moj zadatak je da pomažem opštini u realizaciji plana rada. Postoje mnogi izazovi koje plan treba da ispunji: poboljšanje saobraćajne situacije, poboljšanje kvaliteta javnog prostora itd. U prethodnim godinama je napravljeno mnogo novih zgrada. Postoje investicije, ali postoji potreba da se one usmeravaju.

Naš zadatak kao planera je da pomažemo da se urbanistički razvoj odvija u pravom smeru. Kao volonter pokušavam da se približim ljudima. Naravno, ja donosim svoje iskustvo iz

Holandije, ali mogu mnogo da naučim u Peći. U najmanju ruku ja nisam međunarodni konzultant čije usluge morate skupu da platite. Rad u svojstvu volontera je novo iskustvo za mene. Nagoni me da ponovo razmislim o svojoj radnoj etici. Čime želim da doprinesem urbanističkom razvoju Peći? Zamene jeto izgradnja poverenja i reciprociteta među ljudima.

Dakle, nadam se da me grad Peć voli onoliko koliko ja volim njega.

Wouter van der Heijde

MUSPP međunarodni UNV u Peći

ODREĐIVANJE NAMENE ZEMLJIŠTA: ZANEMARENI ASPEKT UPRAVLJANJA ZEMLJIŠTEM NA KOSOVU

"Kuće čine naselje, ali građani čine grad" (Žan-Žak Ruso)

Urbanim pejsažom Kosova sve više dominiraju boje novih cigala. Brzi procvat izgradnje je jedan od najupadljivijih aspekata perioda posle sukoba. Iako uvek nedostaju precizni podaci i brojevi, gradovi kao što je Priština jasno pokazuju da je proces razvoja urbanog zemljišta u poslednje vreme intenziviran.

Ovaj proces ima mnogo oblika, počev od ne-sigurnog poseda – svog ili tuđeg privatnog zemljišta, ili javnog ili društvenog zemljišta – od strane siromašnih ljudi i manjinskih društvenih grupa kao što su "mahale" Roma/ Aškalija/Egipćana, pa do konsolidovanih oblika razvoja zemljišta koji za rezul-

tat imaju naselja srednje klase. Mnoge, ako ne i većina ovih situacija nastale su kao rezultat neformalnog razvoja (još jedan proces kojeg je teško definisati koji je čak teže proceniti brojčanim podacima) u različitom obimu i na različite načine, nepoštovanja važećih pravnih odredbi, ili zbog pravnih problema u vezi vlasništva nad zemljištem, ili zbog nedostatka poštovanja važećih urbanističkih planova i građevinskih propisa.

Da bi rastući proces neformalnog razvoja bio uspešno sprečen na Kosovu u bliskoj budućnosti, od suštinskog je značaja da se prošire uslovi pristupa urbanom zemljištu

opremljenom pratećim uslugama, pri čemu je regulisanje buduće namene zemljišta od najveće važnosti. Većina stanovnika Kosova je već pokazala da mogu da grade koristeći sopstvene socioekonomiske mehanizme. Ipak, za bolje objekte nisu potrebni samo bolji specifični tehnički zahtevi, već i bolje regulisanje procesa razvoja zemljišta, a pre svega utvrđivanje namene zemljišta. Šira analiza situacije u vezi neformalnih naselja može da se pronađe na [www.unhabitat-kosovo.org](http://unhabitat-kosovo.org)

Edesio Fernandes

MuSPP/UN-HABITAT Pravni konsultant

MEDIJSKI UGAO

U Medijskom uglu izabrali smo neke interesantne naslove i navode u vezi sa urbanistickim planiranjem i razvoju na Kosovu. originalni clanci mogu da budu kopirani na zahteve.

GNJILANE

"Gnjilane 2005-2015"

Članak daje informacije o javnoj raspravi opštinskog plana razvoja opštine Gnjilane. "Ovaj plan je veoma napredan i pozitivan", rekao je Fadilj Šerifi, vršilac dužnosti direktora za urbanizam, nadležnog organa za ovaj projekat.

"Koristeći svoju centralnu poziciju u dvostrukom trouglu, Gnjilane će biti savremeni most, uz pružanje kvalitetnih usluga svojim građanima u održivom okruženju, dinamično obrazovanje i modernu tehnologiju koja podržava ekonomski rast, posebno poljoprivredni razvoj", rekao je Škelzen Čoraj, predstavnik kompanije Intech koja je uradila plan.

Izvor: *Lajm*, 27. novembar 2007. godine

ĐAKOVICA

Izjava o viziji za Đakovicu je završena

Skupština opštine Đakovica, uz pomoć UN-HABITAT-a, završila je izjavu o viziji za buduću Đakovicu.

U ovoj izjavi, Đakovica je predstavljena kao mesto sa bogatim kulturnim, istorijskim i prirodnim nasleđem, grad reka, glavni centar Đakovičke visije i ekonomskog, poljoprivrednog razvoja, slobodne carinske zone, otvoren za saradnju sa svim gradovima regiona i Evrope, korišćenjem svog aerodroma, univerzitetski centar u specifičnom okruženju, zdravlja i ekološka sredina koja može da privuče strane investitore, grad sa modernom infrastrukturom i dobrom ponudom za razvoj turizma, integriran u evropsku razvojnu mrežu i spremam da odgovori na stvarne izazove.

Niz radionica sa predstavnicima građanskog društva, vlade, poslovne zajednice i ekspertima u Đakovici pomogao je pravljenju ove izjave.

"Želimo da damo ovu izjavu o viziji opštinskim vlastima u nadi da će postati deo opštinskog i urbanističkog plana razvoja", rekao je Ramuš Hajdari, predstavnik UN-HABITAT-a u Đakovici.

Izvor: *Lajm*, 12. novembar 2007

PRIZREN

Građansko društvo podržava izradu opštinskog plana razvoja

Članak daje informacije o dokumentu sa integrisanim vizijom za opštini Prizren koji podržava pripremu opštinskog plana razvoja (OPR). Radionicu je organizovao UN-HABITAT sa ciljem integracije ciljeva koje su u vezi budućeg razvoja Prizrena izneli predstavnici građanskog društva.

Konsulant UN-HABITAT-a Frank Švarce, vodeći sastanak, objasnio je da će radionica omogućiti izradu strategije koja je pripremljena uz učešće građanskog društva, koja će biti korišćena u toku izrade OPR. Rezultati radionice naglasili su važnost zaštite istorijskog centra, proširenja industrijske zone, smanjivanja naseljenosti stambenih zona i zaštite poljoprivrednog zemljišta.

Izvor *Koha Ditor*, 23. decembar 2007. godine

PEĆ

Slava tradicije

Peć je još uvek poznat kao centar u kojem je poslovna aktivnost porodična tradicija, koju deca nasleđuju od roditelja. Ali pad poslovnih aktivnosti u Peću nastao je kao posledica rastuće konkurenkcije i pada kupovne moći. Opština traži mogućnosti za razvoj poslovne zone, u kojoj bi mala i srednja preduzeća pronašla dobre uslove bez negativnog uticaja urbanog okruženja. Ova zona bi mogla da se napravi duž puta Peć-Dečan, u blizini baze italijanskog KFOR-a.

Izvor *Koha Ditor*, 30. oktobar 2007. godine

UROŠEVAC

Mnogo potreba, malo novca

Ovaj članak prenosi informacije o novim ve likim projektima koji će 2008. godine biti investirani u Uroševcu. Najveće investicije biće izvršene uglavnom u infrastrukturni. Kapitalni projekat sa investicijom od 800000 evra, biće vodovodna mreža za neke delove grada, uključujući i deset sela. Preko 533000 evra je predviđeno za izgradnju škola, dok je 400000 evra namenjeno za popravku kanalizacionih sistema, uglavnom u selima.

"Za razliku od prethodnih godina, ovoga puta je odbor direktora ponudio Odboru za politiku i finansije Skupštine opštine dugačak spisak projekata za 2008. godinu, u iznosu od više od sedam miliona evra. Imajući na umu postojeće mogućnosti, Odbor je za realizaciju u toku 2008. godine odabrao najhitnije projekte. Građani neće učestvovati u svim investicionim projektima, već samo u onim za koje to odluci Skupština opštine", rekao je Dukađin Hetemi, bivši glavni izvršni službenik opštine Uroševac.

Izvor *Lajm*, 27. novembar 2007. godine

MITROVICA

Uklonjeno 30 kioska

Članak daje informacije o akciji koju su preduzele opštinske vlasti u Mitrovici na uklanjanju kioska sa stare pijace i njihovom prebacivanju na novu pijacu.

Prostor stare pijace, sa izuzetkom dela koji je namenjen zelenoj pijaci, biće pretvoren u zelenu površinu u skladu sa novim urbanističkim planom razvoja.

Izvor *Lajm*, 22. oktobar 2007. godine

World Urban Forum 4
第四届世界城市论坛
13-17 October 2008 Nanjing, China

Qinhuai River Photo © City of Nanjing

FIRST ANNOUNCEMENT
www.unhabitat.org/wuf

The Fourth Session of the World Urban Forum
Harmonious Urbanization:
The Challenge of Balanced Territorial Development

UN-HABITAT and the Government of China welcome you to the Fourth session of the World Urban Forum at the Nanjing Convention and Exhibition Centre, 13-17 October, 2008. Held every two years, the Forum is the world's premier conference on cities and the problems they face in a world where half of humanity is urbanized – in the new era of *homo urbanus*.

Located in the lower reaches of the Yangtze River, the ancient Chinese city of Nanjing dates back more than 2000 years and is known as the ancient capital of the Six Dynasties of China. It is home to almost 4 million people, a population which is rapidly expanding, propelled by a dynamic local economy. Nanjing and UN-HABITAT welcome you to the Fourth session of the World Urban Forum, October 13–17, 2008 at The Nanjing Convention and Exhibition Center.

Najava:**Skladna Urbanizacija
Izazov Uravnoteženog Teritorijalnog Razvoja**

UN-HABITAT i kineska vlada vas pozivaju na četvrtu zasedanje Svetskog urbanističkog foruma u Kongresnom i izložbenom centru u Nanjingu od 13-17 oktobra 2008. godine. Forum koji se održava svake druge godine, predstavlja najbitniju svetsku konferenciju o gradovima i problemima sa kojima se oni suočavaju u svetu u kojem je pola čovečanstva urbanizovano – u novoj eri homo urbanusa.

Smešten u donjem toku reke Jangce, stari kineski grad Nanjing postoji više od 2000 godina i poznat je kao antička prestonica Šeste kineske dinastije. U njemu živi oko 4 miliona ljudi, stanovništvo se brzo širi usled dinamične lokalne ekonomije. Nanjing i UN-HABITAT vas pozivaju na četvrtu zasedanje Svetskog urbanističkog foruma u Kongresnom i izložbenom centru u Nanjingu od 13-17 oktobra 2008. godine.

Sveti urbanistički forum se održava svake dve godine. Osnovale su ga Ujedinjene nacije da bi ispitale brzu urbanizaciju i njen uticaj na zajednice, gradove, ekonomije i politike. Više informacija nalazi se na www.unhabitat.org

MAKING BETTER CITIES TOGETHER

Kosovu su potrebbi bolji gradovi da bi se postigao bolji život svih njegovih građana. To se može postići samo ukoliko svi radimo ka ispunjenju tog cilja. "Učinimo zajedno Gradove Boljim" je moto programa podrške prostornom planiranju opština, finansiranog od strane Sida, tokom kojeg će UN-HABITAT pružiti podršku prostornom planiranju opština na Kosovu. Kosovski gradovi se trenutno nalaze u procesu pripreme nacrta opštinskih i urbanistickih planova. Planovi trebaju biti strateski i akcionalo-orientisani, detaljno pripremljeni u urbanistickim regulatornim planovima i implementirani preko privatnih i javnih investicija. Sest sekundarnih gradova na Kosovu: Pec, Djakovica, Prizren, Urosevac, Mitrovica i Gnjilane mogu doprineti izbalansiranjem razvoja Kosova i smanjiti migraciju stanovništva u glavni grad Pristinu. Integracijom u evropsku urbanisticku mrežu, kosovski gradovi i njihovi stanovnici bice povezani sa ostalim evropskim gradovima. To se može postići privlačnjem investicija u održivi urbanisticki razvoj i unapredjenje pristupa za sve osobe. Potrebne su privatne investicije da bi se pružile bolje usluge svim građanima: pristojno mesto za stanovanje, bolnice, skole, puteve, javni transport kao atraktivni javni prostori koji bi pružili odgovor na potrebe drustva.

IMPRESSUM*Program pomoći prostornom planiranju u opštinama na Kosovu***Kancelarija:****UN-HABITAT Kosovo**

Ulica Nazim Gafurri, br. 33,
10000 Prishtina, Kosovo

Tel.: +381/38/517835

Fax: +381/38/517836

Informacije & Komunikacije/PR**Lumnije Gashi**

lumnije.gashi@unhabitat-kosovo.org

Više informacija o

UN-HABITAT/MuSPP

www.unhabitat-kosovo.org

Ovaj bilten je omogućila švedska Vlada preko Sida-e. Sva viđenja, mišljenja i zaključci su autorski. Članci bez potpisa delo su tima MuSPP. Doprinosi koji se odnose na opštine ne moraju da odražavaju stav i odluku dotične opštine. Sadržaj ovih članaka ne mora da odražava stav UN-HABITAT-a o pokrenutim pitanjima ili datim izjavama i ne mora da odražava viđenja Sida-e, ili vlade Švedske.